

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БЛАЖКО НАТАЛІЯ ОЛЕГІВНА

УДК 336.22:631.11

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ»

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Наталія БЛАЖКО _____

Керівник роботи
ВІЛЕНЧУК Олександр Миколайович
доктор економічних наук, професор

Житомир - 2024

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, к.е.н., доцент ЯРМОЛЮК Олена Феліксівна

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту _____ Дмитро ДЕМА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувачка вищої освіти **БЛАЖКО Наталія Олегівна** захистила

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Блашко Н. О. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників: стан та перспективи вдосконалення. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади функціонування механізму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Здійснено оцінювання стану оподаткування виробників аграрної продукції. Сформульовано авторське бачення щодо використання сучасних підходів у процесі вдосконалення системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: єдиний податок, доходи місцевих бюджетів, платники податків, система оподаткування сільськогосподарські товаровиробники.

SUMMARY

Blazhko N. O. Taxation of agricultural producers: state and prospects for improvement – *Manuscript*.

The qualification paper for obtaining the Master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance, and Stock Market" – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

This qualification paper provides a detailed justification of the theoretical and methodological principles underlying the operation of the taxation system for agricultural producers. It includes an evaluation of the current state of taxation for producers of agricultural products. Additionally, the paper presents the author's viewpoint on the application of contemporary methods to enhance the taxation framework for agricultural producers.

Keywords: unified tax, local budget income, taxpaying entities, taxation framework, agricultural producers.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.....	8
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УКРАЇНІ.....	14
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.....	26
Висновки до розділу 3.....	32
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сільське господарство відіграє важливу роль в економіках багатьох країн, зокрема України, де аграрний сектор є ключовим джерелом доходів. Оптимальна система оподаткування в цій сфері сприяє розвитку виробництва, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню сталого економічного прогресу. З огляду на постійні зміни у законодавстві та економічних умовах, моніторинг та аналіз чинних податкових механізмів стають необхідними для їх адаптації до сучасних викликів. Це дозволяє своєчасно виявляти недоліки в системі оподаткування та коригувати податкову політику, що є вкрай важливим для стабільного розвитку аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методичні питання оподаткування сільськогосподарських товаровиробників відображено у численних наукових працях, зокрема: О. І. Головченко, Г. М. Давидова, Д. І. Деми, О. М. Єремяна, А. М. Лисенко, О. А. Магонєць, Д. І. Опаріна, Н. С. Шалімова та ін. Проте система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників динамічно змінюється в силу об'єктивних та суб'єктивних обставин. Це потребує досліджень в заданому напрямі.

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування сучасних підходів до вдосконалення системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Досягнення окресленої мети потребує виконання наступних завдань:

- проаналізувати теоретичні підходи до оподаткування в аграрній сфері;
- обґрунтувати специфіку оподаткування сільськогосподарських товаровиробників;
- відобразити процес правового регулювання у сфері оподаткування виробників сільськогосподарської продукції;
- проаналізувати фінансово-економічний стан досліджуваного підприємства ТОВ «НІКДАРІЯ»;

- розглянути основні напрямки розвитку податкової політики в аграрній сфері;

- дослідити вплив податкових реформ на аграрний сектор та сформулювати рекомендації щодо внесення змін до податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників.

Об'єкт дослідження – процес оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. **Предметом дослідження** є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів регулювання процесом оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Методи дослідження у процесі написання кваліфікаційної роботи використовувались різноманітні наукові методи, зокрема: абстрактно-логічний метод для обґрунтування теоретичних підходів до організації системи оподаткування в аграрній сфері; системного аналізу – для виявлення сучасних тенденцій оподаткування виробників сільськогосподарської продукції; економіко-математичний методи для аналізу фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «НІКДАРІЯ»; графічний та табличний методи – для візуалізації результатів дослідження.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в розробці теоретичних і методичних рекомендацій щодо вдосконалення оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, що враховують специфіку аграрного сектору, новітні тенденції в економіці та правовому регулюванні. Розроблені підходи можуть бути використані для вдосконалення податкової політики в аграрній сфері.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані рекомендації можуть бути використані для оптимізації податкових зобов'язань та поліпшення фінансово-економічного стану підприємств. Крім того, розроблені підходи можуть бути застосовані для оптимізації системи оподаткування виробників сільськогосподарської продукції.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Базові положення кваліфікаційної роботи знайшли відображення у доповідях автора на тему:

1. «Актуальні проблеми оподаткування фермерських господарств в Україні» Матеріали VIII науково-практичної студентської конференції «Фінансове забезпечення економіки» (30 травня 2024 р.). Житомир. Поліський національний університет;

2. «Сучасний стан та тенденції змін в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників України». *Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* (24 жовтня 2024 р.). Житомир. 2024. Поліський національний університет;

3. «Особливості надання податкових пільг аграрним підприємствам в країнах ЄС» Студентські наукові читання 2024: матеріали наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, 28 листопада 2024 р. Житомир. Поліський національний університет.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Обсяг роботи складає 35 сторінок тексту. У роботі представлено 3 рисунки, 6 таблиць та 2 додатки. Список використаної літератури містить 49 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Система оподаткування є однією з ключових складових економічної політики країни, оскільки визначає умови для розвитку різних секторів економіки, зокрема аграрного. Від ефективності податкового механізму залежить не лише фінансова стабільність держави, але й конкурентоспроможність національних виробників. У сільському господарстві зрівноважена податкова система сприяє сталому розвитку галузі, залученню інвестицій та забезпеченню соціальної стабільності в сільській місцевості. Тому важливість оптимізації оподаткування для аграріїв є критичною для економічного процвітання країни.

Відповідно до чинного законодавства України суб'єкти сільськогосподарської діяльності мають можливість обирати між двома системами оподаткування: загальною та спрощеною (див. Додаток А).

Проблемам реалізації функцій оподаткування науковці приділяють значну увагу. Досвід механізмів державного регулювання, так і застосування нових механізмів регулювання в оподаткуванні «стануть «драйвером» відновлення економіки як під час воєнного стану, так і в повоєнний період» [43].

Спрощена система оподаткування, яка діє в Україні, спрямована саме на підтримку суб'єктів малого підприємництва. В Україні в структурі системи підтримки сільськогосподарських товаровиробників переважає податкова складова. Проте для дрібних сільськогосподарських товаровиробників цей механізм наразі є досить нерозвиненим. Так, О. Сарапіна та О. Єремян у своїх дослідженнях зазначають, що «система оподаткування сільськогосподарських підприємств потребує реформування з метою вирівнювання конкурентного середовища, усунення диспропорцій у структурі аграрного сектора економіки на користь малих та середніх підприємств» [39].

В основі методологічної послідовності функціонування механізму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників закладено певні принципи сільськогосподарського виробництва та його значення в економіці. Вони являють собою спеціалізацію та диференціацію оподаткування, що враховує сезонність та ризики аграрного виробництва через спеціальні податкові режими та знижені ставки [12]. Розгляд цих принципів є необхідним, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність податкової політики та сприяють розвитку сільськогосподарського сектору. Вони також допомагають зберегти баланс між необхідністю збору податків для фінансування державних програм і підтримкою конкурентоспроможності аграріїв.

Принцип стимулювання розвитку аграрного сектору реалізується через надання податкових пільг, субсидій та податкових кредитів, що сприяє залученню інвестицій і впровадженню інновацій у сільське господарство. Прозорість і зрозумілість податкової системи є ще одним важливим принципом, який зменшує адміністративні витрати підприємств та забезпечує передбачуваність податкових зобов'язань [18]. Принцип справедливості передбачає врахування економічного стану підприємств: більш прибуткові сплачують більші податки, тоді як менш прибуткові мають можливість скористатися пільгами. Стабільність і передбачуваність податкової системи є критично важливими, оскільки сільськогосподарські підприємства планують свою діяльність на довгострокову перспективу.

Врахування екологічних факторів у податковій політиці, що заохочує використання екологічно безпечних технологій. Ці принципи реалізуються через різні підходи, такі як єдиний податок для сільськогосподарських товаровиробників, застосування податкових пільг, прогресивне оподаткування та надання податкових кредитів. У комплексі ці принципи та підходи формують податкову систему, що сприяє ефективному розвитку аграрного сектору.

Таким чином, дотримання вищезазначених принципів оподаткування в аграрному секторі має свої специфічні риси, які враховують особливості сільськогосподарського виробництва.

Підходи в оподаткуванні визначають конкретні методи, засоби та механізми, які застосовуються для того, щоб зробити податкову систему ефективною, відповідною потребам сільськогосподарських підприємств і стимулювати розвиток цього сектору. Відобразимо основні підходи до оподаткування в аграрному секторі у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до оподаткування в аграрному секторі

Найменування підходів до оподаткування	Характерні ознаки
1. Спеціальні режими оподаткування	Єдиний податок для аграріїв (4-та група) – цей податковий режим стосується підприємств, які займаються вирощуванням сільськогосподарської продукції. Вони сплачують один податок, який замінює кілька інших, таких як податок на прибуток. Фіксований сільськогосподарський податок є податком призначеним для малих та середніх аграрних підприємств, щоб зменшити податкове навантаження на них.
2. ПДВ в аграрному секторі	Аграрні підприємства мають можливість отримувати пільги по ПДВ, включаючи спеціальні ставки або звільнення від сплати ПДВ на певні види продукції. Акумуляція ПДВ: суть цього підходу полягає в тому, що сільськогосподарські підприємства можуть накопичувати суми ПДВ для подальших інвестицій у розвиток.
3. Оподаткування земельних ресурсів	Земельний податок розраховується на основі вартості землі. Плата за оренду землі є важливим доходом для місцевих бюджетів.
4. Податкові пільги	Для аграрних підприємств можуть бути встановлені податкові пільги, які стимулюють розвиток окремих видів сільськогосподарської діяльності, таких як органічне землеробство, експорт аграрної продукції або екологічні ініціативи.
5. Дотації та субсидії	Держава може надавати фінансову підтримку сільськогосподарським виробникам у вигляді дотацій або субсидій, спрямованих на підтримку конкретних секторів або компенсацію витрат на певні види діяльності, наприклад, на придбання техніки чи насіння.
6. Адміністрування та звітність	Спрощення податкового адміністрування для аграрних підприємств включає спрощені форми звітності та знижені ставки податків

Джерело [11; 12; 13].

Представлені підходи, відображені у таблиці, спрямовані на зменшення податкового навантаження на аграрний сектор, стимулювання інвестицій у сільське господарство та забезпечення ефективного використання земельних і

природних ресурсів [19]. Це дозволяє врахувати специфічні потреби аграрної галузі, що вимагають індивідуального підходу до оподаткування.

Оподаткування сільськогосподарських підприємств має кілька важливих особливостей, що відображають специфіку аграрного сектора. Ці характеристики спрямовані на підтримку і стимулювання розвитку галузі, враховуючи її унікальні потреби та виклики [3; 4]. Зокрема, одним із основних елементів є впровадження спеціальних податкових режимів. Одним із таких режимів є єдиний податок 4-ї групи, що призначений для підприємств, які займаються виробництвом, переробкою або реалізацією сільськогосподарської продукції. Цей податок об'єднує кілька інших, таких як податок на прибуток, земельний податок і податок на нерухоме майно, а його розмір залежить від площі земель, використовуваних для аграрної діяльності.

По-друге, важливою особливістю є пільги щодо податку на додану вартість (ПДВ). Сільськогосподарські підприємства можуть накопичувати ПДВ, що дозволяє їм інвестувати ці кошти у виробництво, замість сплати до бюджету. Для деяких видів сільськогосподарської продукції можуть застосовуватися пільгові ставки або звільнення від сплати ПДВ [5].

По-третє, сільськогосподарські підприємства сплачують земельний податок на основі нормативної грошової оцінки ділянки. Проте для деяких земель, що використовуються в аграрній діяльності, можуть бути знижені ставки або звільнення від податку. Також орендна плата за землю, яка належить державі або місцевим громадам, часто є нижчою за ринкову вартість [11].

Ще однією важливою особливістю є державні дотації та субсидії. Держава може компенсувати витрати аграрних підприємств на паливо, насіння, техніку та інші ресурси [22]. Підприємства також можуть отримувати субсидії для реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на модернізацію виробництва або поліпшення екологічних показників.

Окрім цього, сільськогосподарським підприємствам доступне спрощене податкове адміністрування, що включає спрощені форми звітності, які зменшують адміністративне навантаження. У певних випадках можливе зниження штрафів або звільнення від відповідальності за несвоєчасну сплату податків через природні катаклізми або інші форс-мажорні обставини.

Нарешті, для сільськогосподарських кооперативів можуть бути встановлені додаткові податкові пільги, зокрема щодо оподаткування прибутку, який залишається на розвиток кооперативу, або звільнення від сплати податків на певні види діяльності [7].

Отже, податкові пільги сприяють зменшенню фінансового тиску на сільськогосподарські підприємства, стимулюють їхній розвиток, підтримують стабільність аграрного сектора та допомагають у забезпеченні продовольчої безпеки держави.

В Україні оподаткування аграрного сектору є важливою складовою економічної політики, оскільки цей сектор відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічному зростанні країни. Законодавче регулювання в цій сфері націлене на підтримку аграріїв і зменшення податкового навантаження. Основні нормативно-правові акти, що визначають правила оподаткування в аграрному секторі України, включають кілька ключових документів [30]. Одним із них є Податковий кодекс України, який є основним законодавчим актом, що регулює загальні принципи оподаткування в державі. Цей кодекс містить положення, що стосуються оподаткування доходів аграріїв, а також спеціальних режимів для малих і середніх підприємств у сільському господарстві, що дає можливість застосовувати знижені ставки податків у певних випадках.

Іншим важливим нормативно-правовим актом є Закон України «Про аграрний сектор економіки», який визначає умови державної підтримки аграрної галузі, включаючи аспекти, що стосуються оподаткування. Він регулює механізми надання субсидій, інвестиційних стимулів та інших видів підтримки для аграріїв. Варто наголосити на Законі України «Про спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників», який передбачає спеціальні податкові умови для підприємств цієї галузі. Цей Закон дозволяє застосовувати пільгові ставки податків і зборів, що зменшує загальне податкове навантаження на сільськогосподарських виробників. Крім того, є Закон України «Про облік та контроль за використанням земель сільськогосподарського призначення», який регулює оподаткування земель, що використовуються для сільськогосподарських цілей. Цей закон встановлює правила для обліку земель

та визначає умови їх оподаткування [22; 34]. Нарешті, необхідно акцентувати увагу на Законі України «Про Державний бюджет України», який затверджує фінансові асигнування на підтримку аграрного сектору, включаючи надання субсидій, дотацій та інших форм фінансової допомоги аграрним підприємствам [22].

Таким чином, наведені нормативно-правові акти формують основи регулювання оподаткування аграрного сектору в Україні, забезпечуючи підтримку аграріїв і сприяючи розвитку цього важливого сегмента економіки.

Висновки до розділу 1

1. Оподаткування в аграрному секторі ґрунтується на ряді специфічних принципів і підходів. Основними принципами є спеціалізація та диференціація оподаткування, що має на увазі врахування сезонності та ризиків аграрного виробництва через спеціальні податкові режими та знижені ставки

2. В Україні оподаткування аграрного сектору є важливою складовою економічної політики, оскільки цей сектор відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічному зростанні країни.

3. Законодавче регулювання в цій сфері націлене на підтримку аграріїв і зменшення податкового навантаження. Основними нормативно-правовими актами, які визначають правила оподаткування аграрного сектору, є Податковий кодекс України, Закон України «Про аграрний сектор економіки», Закон України «Про спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників», Закон України «Про облік та контроль за використанням земель сільськогосподарського призначення», Закон України «Про Державний бюджет України».

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ОПОДАТКУВАННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УКРАЇНІ

Військова агресія РФ проти України спричиняє величезні втрати для національної економіки в тому числі й для аграрного сектору. За оцінками експертів сумарний розмір збитків аграріїв становив 2024 р. \$10,3 млрд. [21]. Натомість сільськогосподарські товаровиробники України різних форм власності здійснюють виробництво та переробку аграрної продукції, доставляючи її на внутрішній та зовнішній ринки продовольства. В табл. 2.1. представлено кількість сільськогосподарських підприємств України в розрізі різних організаційно-правових форм господарювання.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості підприємств сільськогосподарського спрямування за організаційно-правовими формами у 2019-2023 рр.

Організаційно-правові форми господарювання	Роки		
	2019	2021	2023
Господарські товариства	1041	2200	1694
Державні підприємства	145	132	96
Кооперативи	423	385	334
Приватні підприємства	155	236	432
Фермерські господарства	45000	47803	48868
Підприємства інших форм господарювання	134	268	245
Разом	46898	50905	51669

Джерело: узагальнено на основі [42].

Аналіз таблиці 2.1. свідчить, що загальна кількість аграрних підприємств в Україні станом на 2023 р. становить 51669 з яких 94,5% складають фермерські господарства. Проте обсяг виробленої продукції фермерами не є домінуючим на ринку сільськогосподарської продукції. Дослідження в податкових надходжень у розрахунку на 1 га сільськогосподарської землі засвідчує, що найбільший рівень зафіксовано в Дніпропетровській області – 747 грн/га, якій суттєво перевищує загальнонаціональний показник – 142 грн/га [21] (табл. 2.2.). Варто зазначити, що досить високі надходження спостерігалася у західних областях

України, зокрема: Івано-Франківській, Львівській, Чернівецькій та Закарпатській – 396 грн/ га, 381 грн/га , 373 грн/га, 326 грн/га відповідно [21].

Таблиця 2.2

Податкові надходження у розрахунку на 1 га сільськогосподарської землі у розрізі областей України у IV кварталі 2023 р.

Дніпропетровська	Одеська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Закарпатська	Черкаська	Полтавська	Кіровоградська	Харківська	Вінницька	Рівненська	Хмельницька	Київська	Тернопільська	Житомирська	Волинська	Миколаївська	Сумська	Чернігівська	Запорізька	Донецька	Херсонська	Луганська
746	404	396	381	373	326	274	256	235	230	224	219	218	204	194	176	171	157	151	93	90	75	7	1

Джерело: узагальнено на основі [21].

Військові дії в Україні значно вплинули на фінансовий стан виробників сільськогосподарської продукції, викликавши серйозні труднощі в їхній діяльності. Пошкодження інфраструктури, знищення сільськогосподарської техніки, а також втрати врожаїв через обстріли і конфлікти призвели до значних фінансових втрат. Фермери зіткнулися з проблемами в доступі до ринків збуту, підвищенням витрат на безпеку і логістику, а також зниженням обсягів виробництва. Це все створює серйозний тиск на фінансову стійкість агросектору, що потребує термінового реагування з боку держави.

Для пом'якшення негативних наслідків війни та підтримки аграріїв слід розглянути можливі зміни в системі їх оподаткування. Наприклад, доцільно ввести тимчасові податкові пільги для підприємств, що постраждали від військових дій, зокрема, знижені ставки податку на прибуток або податкові канікули. Крім того, можна запровадити дотації для відновлення знищеної техніки і інфраструктури, а також надання кредитів на пільгових умовах для відновлення діяльності [15]. Такі заходи можуть допомогти аграріям відновити свою діяльність і забезпечити продовольчу безпеку країни в умовах військового стану.

Станом на 2024 р. спостерігалось падіння рентабельності аграрного виробництва в Україні, що стало наслідком блокування податкових накладних,

чорного кешового ринку та сірого експорту, та серйозно вплинуло на фінансові результати агропідприємств. Це призвело до значного зниження виручки та прибутку, зокрема, середня ЕВІТДА на 1 гектар часто має від'ємне значення. У 2024 р. агросектор очікує на найскладніший період в історії незалежної України [33].

Динаміка виконання місцевих бюджетів у 2023 р. засвідчує про наявність позитивних тенденцій у порівнянні з 2022 р. Така тенденція стала можливою завдяки збільшенню доходів державного бюджету. Зокрема, доходи загального фонду місцевих бюджетів без урахування трансферів (переважно податкові надходження) зросли на 11,0% (43,8 млрд грн) порівнюючи з 2022 р. [1]. Для державного бюджету приріст склав 21,1% (212,9 млрд грн), який обумовлений збільшенням ПДВ на імпортні товари (44,7% або 113,1 млрд грн) та акцизного податку (63,5% або 65,0 млрд грн) [1; 44].

Варто зазначити зросли доходи від власних надходжень бюджетних установ: у 2023 р вони склали 767,0 млрд грн, порівняно з 51,3 млрд грн у 2021 р. та 202,1 млрд грн у 2022 р. [1]. Приріст власних надходжень бюджетних установ у 2023 р. в порівнянні з 2022 р. становив 564,69 млрд грн [1].

Збільшення доходів місцевих бюджетів стало можливим завдяки зростанню податку на доходи фізичних осіб (+6,3% або +17,2 млрд грн), єдиного податку (+18,2% або +8,6 млрд грн), акцизного податку (+63,3% або +8,0 млрд грн) та податку на майно (+19,1% або +7,0 млрд грн) [1; 33; 44].

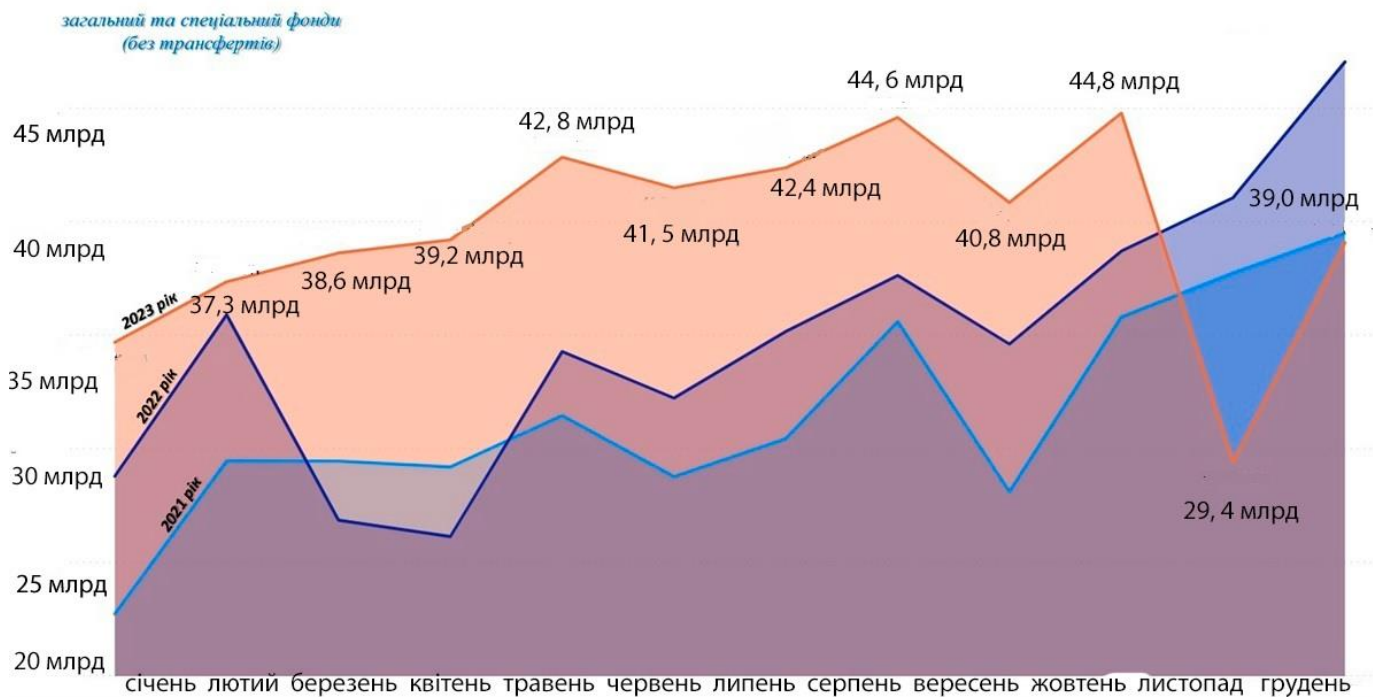
Порівняно з довоєнним 2021 р. приріст доходів місцевих бюджетів склав 25,5%, тоді як для державного бюджету цей показник був 13,9% [3]. У 2023 р. доходи місцевих бюджетів перевищили витрати на 5,8 млрд грн, тоді як дефіцит державного бюджету становив 1,3 трильйона грн і покривався частково завдяки зовнішнім запозиченням [3]. У порівнянні з 2022 р., надходження до державного бюджету в 2023 р. значно зросли [1; 3].

Місцеві бюджети показали зниження доходів лише у вересні (-1,4 млрд грн), листопаді (-26,2 млрд грн) та грудні (-67,3 млрд грн), що сталося через

вилучення військового ПДФО [33]. У решту місяців доходи були вищими за витрати, зокрема у січні надходження перевищили витрати на 22,2 млрд грн. [1].

Аналіз щомісячних показників динаміки доходів місцевих бюджетів за 2021-2023 р.р., свідчить про суттєве скорочення надходжень у 2022 р., що пов'язано насамперед з повномасштабною агресією РФ проти України (рис. 2.1). Однак вже у травні 2022 р. показники відновилися та перевищили рівень 2021 р., що свідчить про достатню стійкість громад, їх фінансову незалежність й стабільність у забезпеченні публічних послуг. Завдяки децентралізації, місцеве управління змогло ефективно виконувати свої повноваження, як власні, так й делеговані [1].

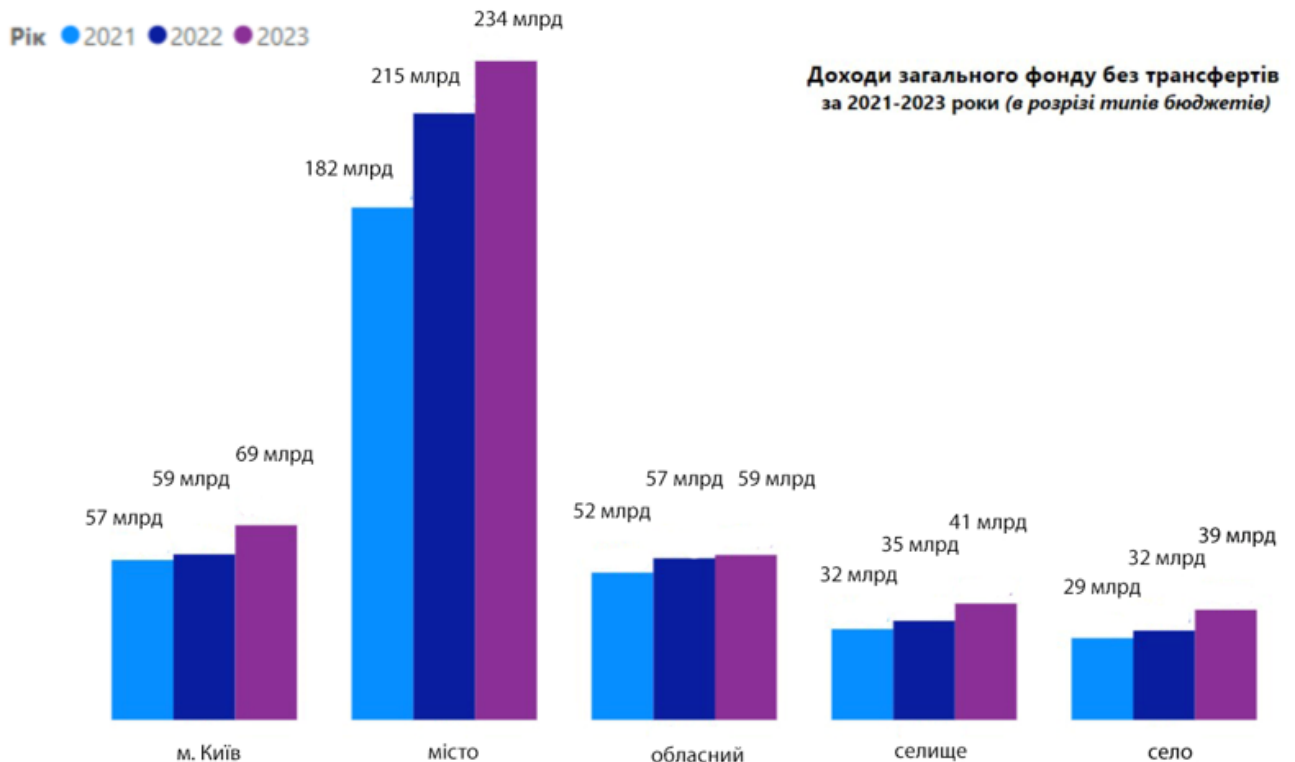
Рис. 2.1. Динаміка надходжень до місцевих бюджетів за 2021-2023 р.р. по місяцях

Джерело: складено на основі [1].

На представленому рис. 2.4 відстежується динаміка збільшення доходів місцевих бюджетів у 2023 р., однак в кінці року спостерігається суттєве зниження у зв'язку з вилученням військового ПДФО. Досліджуючи динаміку доходів місцевих бюджетів за типами адміністративно-територіальних одиниць, варто відзначити значний внесок великих міст України, у т. ч. столиці. Зокрема

сукупні доходи загального фонду без врахування трансфертів (власні доходи) бюджету міста Києва є більшими ніж загальні доходи всіх обласних бюджетів та дорівнюють сумі доходів всіх сіл й селищ України. Варто зауважити, що бюджет міста Києва не бере участі у механізмі забезпечення платоспроможності місцевих бюджетів. Загальний приріст доходів у містах у 2023 р. порівняно з 2021 р. склав 28,6%, у Києві – 21,8%, у селищах – 28,2%, а в селах – 34,5%. [1; 3].

Доходи загального фонду без трансфертів за 2021-2023 р.р. зображені на рис. 2.4.

Рис. 2.2. Доходи загального фонду без трансфертів за 2021-2023 р.р.

Джерело: складено на основі [1].

Аналізуючи найбільші за обсягами надходження до державного та місцевих бюджетів, доцільно зауважити про значне зростання власних надходжень бюджетних установ, які в 2023 р. досягли 787,2 млрд грн. [1]. Ці надходження вперше перевищили обсяги ПДФО, міжнародних грантів, ПДВ, акцизів та податку на прибуток, які є основними джерелами доходів. Це сталося через те, що неподаткові надходження вперше перевищили основні податкові доходи. Для місцевих бюджетів важливими залишаються надходження від ПДФО, єдиного податку, майнових податків та роздрібного акцизу.

Фермерські господарства в Україні зобов'язані сплачувати кілька податків, які залежать від вибору системи оподаткування та юридичного статусу підприємства. Одним з основних податків є податок на доходи фізичних осіб, який становить 18% для фізичних осіб-підприємців, які працюють за загальною системою. Крім того, фермери повинні сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який складає 22% від їхнього доходу, при цьому мінімальна сума внеску – 1474 грн, а максимальна – 22110 грн на місяць. Також є обов'язковий військовий збір, який становить 1,5% від доходу [3; 33; 44].

Для тих, хто обирає спрощену систему оподаткування, існує єдиний податок, розмір якого залежить від групи підприємства. Наприклад, для першої групи цей податок складає 268,40 грн, а для третьої групи – 5% або 3% від доходу, в залежності від того, чи є фермер платником ПДВ. Ще одним важливим податком є податок на землю, сума якого залежить від розміру землі, що знаходиться в користуванні господарства. Також фермери повинні сплачувати податок на нерухомість, якщо є власниками нерухомості.

Крім того, на фермерів накладається мінімальне податкове зобов'язання, яке становить 4% від нормативно-грошової оцінки землі. Якщо господарство має вплив на навколишнє середовище, вони зобов'язані сплачувати екологічний податок.

Незважаючи на це, фермери можуть скористатися деякими пільгами. Наприклад, вони можуть бути звільнені від сплати податків на землю, якщо ця земля розташована в зонах бойових дій або забруднена вибухонебезпечними предметами.

Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «НІКДАРІЯ» є ключовим етапом у аналізі його господарської діяльності, що дозволяє виявити основні показники ефективності, потенційні ризики та оцінити фінансову стабільність. Для проведення діагностики були використані основні фінансові звіти за останні три роки: баланс, звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів.

Стосовно балансу підприємства, аналіз активів показав, що основні засоби займають значну частину в структурі активів, що свідчить про суттєві інвестиції

в матеріально-технічну базу. Водночас, зростання короткострокових зобов'язань може свідчити про підвищений ризик ліквідності.

Розглянувши звіт про фінансові результати, підмічено, що впродовж аналізованого періоду підприємство демонструвало зростання доходів, проте зростання витрат на матеріали та оплату праці призвело до зниження рентабельності, що вказує на потребу в оптимізації витрат для покращення фінансових показників.

Звіт про рух грошових коштів: аналіз показав, що основні надходження формуються від операційної діяльності, але значні витрати на інвестиції можуть ускладнити підтримку необхідного рівня ліквідності.

Для оцінки фінансового стану було проведено розрахунок та аналіз основних фінансових коефіцієнтів [45]:

1) коефіцієнт поточної ліквідності показав, що підприємство має достатній рівень для покриття короткострокових зобов'язань, проте зниження цього показника вказує на необхідність контролю за зобов'язаннями;

2) коефіцієнт загальної платоспроможності свідчить про зменшення частки власного капіталу в структурі фінансування, що може вказувати на зростаючі ризики залежності від зовнішніх джерел;

3) стосовно рентабельності активів аналіз показав зниження цього показника, що свідчить про меншу ефективність використання активів;

4) структурний аналіз витрат виявив, що основні статті витрат – це матеріальні витрати та заробітна плата. Порівняння доходів і витрат показало, що підприємство має потенціал для збільшення прибутковості через оптимізацію витрат і підвищення ефективності операцій.

Основними фінансовими ризиками для ТОВ «НІКДАРІЯ» є зростаюча залежність від короткострокових зобов'язань і зниження рентабельності, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність у разі несприятливих економічних умов.

Позиція підприємства на ринку залишається стабільною, проте зростаюча конкуренція та потреба адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі

вимагатимуть від ТОВ «НІКДАРІЯ» розробки нових стратегій для підвищення конкурентоспроможності та збереження ринкових позицій.

Зазначимо, що податкове навантаження є важливою складовою фінансової діяльності будь-якого підприємства, оскільки від його величини залежить не лише фінансовий стан компанії, але й її здатність до подальшого розвитку та адаптації до змін в економічному середовищі. Аналіз сплачених податків дає змогу оцінити ефективність діючої податкової системи, а також виявити ключові елементи, що впливають на податкові зобов'язання підприємства. У табл. 2.3 представлено розмір та структуру сплачених податків та платежів підприємства у 2023 р.

Таблиця 2.3

Розмір та структура сплачених податків та платежів ТОВ «Нікдарія»

Види податків	Р.					
	2021		2022		2023	
	грн	%	грн	%	грн	%
ПДФО	532 970	45,1%	892 856,03	42,7%	1201996,35	43,2%
ВЗ	44 358,16	3,8%	75 145	3,6%	100 195,4	3,6%
ЄСВ	602 796	50,9%	1 116 091	53,5%	1 481 603	53,3%
ЄП	3 031,11	0,3%	5 158	0,2%	3 968	0,1%
Разом	1 183 155	100%	2 089 249	100%	2 787 762	100%

Джерело: розраховано автором на підставі фінансової звітності ТОВ «Нікдарія».

Єдиний податок є важливим елементом податкової системи для підприємств, які обрали спрощену систему оподаткування. Він значно знижує адміністративне навантаження та дозволяє фірмам ефективно управляти своїми податковими зобов'язаннями.

У таблиці 2.4 представлені дані про розрахунок єдиного податку, сплаченого ТОВ «Нікдарія» у 2023 р., що дозволяє оцінити його вплив на загальний рівень податкового навантаження на підприємство та проаналізувати структуру податкових зобов'язань у контексті обраної податкової системи. Це

важливий інструмент для підприємств, який сприяє зниженню податкового тиску та забезпечує прозорість у фінансовій діяльності.

Таблиця 2.4

Розрахунок єдиного податку ТОВ «Нікдарія» за 2023 р.

Ділянки	Площа, га	Нормативна грошова оцінка площі земельної ділянки, грн	Вартість, грн	Ставка податку на землю, %	Сума податку на землю, грн
Рілля	2	2 000,84	4 001,68	0,95	38,02
Рілля	2	2 262,77	4 525,54	0,95	42,99
Рілля	2	2 422,00	4 844,00	0,95	46,02
Рілля	2	2 502,92	5 005,84	0,95	47,56
Рілля	2	2 508,23	5 016,46	0,95	47,66
Рілля	2	2 532,29	5 064,58	0,95	48,11
Рілля	2	2 546,95	5 093,90	0,95	48,39
Рілля	2	2 954,49	5 908,98	0,95	56,14
Рілля	2	3 085,25	6 170,50	0,95	58,62
Рілля	72	3 135,60	225 763,20	0,95	2144,75
Рілля	4	3135.61	12 570,44	0,95	119,15
Рілля	2	3 135,67	6 271,34	0,95	59,58
Рілля	2	3 142,43	6 284,86	0,95	59,71
Рілля	2	3 150,90	6 301,80	0,95	59,87
Рілля	2	3 151,60	6 303,20	0,95	59,88
Рілля	2	3 203,26	6 406,52	0,95	60,86
Рілля	2	3 251,14	6 502,28	0,95	61,77
Рілля	2	3 331,56	6 663,12	0,95	63,3
Рілля	2	3 356,06	6 712,12	0,95	63,77
Рілля	2	3 497,75	6 995,50	0,95	66,46
Рілля	2	3 529,19	7 058,38	0,95	67,05
Рілля	2	3 537,83	7 075,66	0,95	67,22
Рілля	2	3 555,55	7 111,10	0,95	67,56
Рілля	2	3 595,44	7 190,88	0,95	68,31
Рілля	2	3 720,17	7 440,34	0,95	70,68
Рілля	2	3 760,16	7 520,32	0,95	71,44
Рілля	2	3 872,61	7 745,22	0,95	73,58
Рілля	2	3 927,24	7 854,48	0,95	74,62
Рілля	2	3 994,12	7 988,24	0,95	75,89
Рілля	2	4 142,23	8 284,46	0,95	78,7
Усього	132	92 806,25	204 482,18	-	3967,66

Джерело: розраховано автором на підставі фінансової звітності ТОВ «Нікдарія».

Загальне мінімальне податкове зобов'язання є важливим показником, який відображає мінімальну суму податків, яку підприємство повинно сплатити незалежно від рівня доходу. Для ТОВ «Нікдарія» це зобов'язання є складовою частиною загальної податкової політики підприємства та визначає базовий рівень фінансових зобов'язань, що виникають навіть у випадку відсутності прибутку або низького рівня доходу. У таблиці 2.5 наведено обчислення загальної мінімальної суми податкових зобов'язань для ТОВ «Нікдарія» у 2023 р..

Таблиця 2.5

**Розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання ТОВ
«Нікдарія» Житомирського району за 2023 р.**

Назва показника	Сума (грн)
Загальна сума мінімальних податкових зобов'язань	16 705,93
Сума всіх сплачених податків, зборів, платежів за звітний рік, у тому числі:	974 352,21
- Єдиний податок	5 157,86
- Податок на прибуток	30 000,00
- ПДФО	150 000,00
- Військовий збір	10 000,00
ПДФО з доходів фізичних осіб, що перебувають у трудових або цивільно-правових відносинах з платником ЄП	894 708,53
військовий збір з доходів фізичних осіб, що перебувають у трудових або цивільно-правових відносинах з платником ЄП	74 485,82
ПДФО з доходів за орендними договорами	15 000,00
військовий збір з доходів за орендними договорами	1 500,00
Земельний податок	20 000,00
Рентна плата за спеціальне використання водних ресурсів	5 000,00
20% сплати орендної плати	4 000,00
Різниця між загальним мінімальним податковим зобов'язанням та сумою сплачених податків, зборів, платежів і витрат на оренду земельних ділянок	-957 646,28

Джерело: розраховано автором на підставі фінансової звітності ТОВ «Нікдарія».

Отже, податкове навантаження є важливою складовою фінансової діяльності підприємства, оскільки воно безпосередньо впливає на фінансовий стан та здатність компанії до розвитку. Аналіз сплачених податків допомагає оцінити ефективність податкової системи і виявити фактори, що визначають податкові зобов'язання підприємства. Зокрема, дані щодо сплачених податків та зборів ТОВ «Нікдарія» у 2023 р. показують наявність певних тенденцій, зокрема збільшення суми сплачених податків порівняно з попередніми роками, що може свідчити про зростання доходів та економічну активність підприємства. Аналіз структури податкових зобов'язань також підтверджує важливість єдиного податку та земельного податку в загальній картині фінансових витрат. У свою чергу, розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання показує, що підприємство має значний обсяг податкових зобов'язань, навіть при відсутності прибутку або низькому рівні доходів, що підкреслює важливість ефективного управління податковими платежами.

Висновки до розділу 2

1. Спрощена система оподаткування, зокрема 4 група, залишається найбільш вигідною для фермерських господарств завдяки своїм пільговим умовам. Вона враховує площу сільськогосподарських угідь, що спрощує розрахунок податків і робить його зрозумілішим для фермерів, що в свою чергу знижує податкове навантаження і підвищує рентабельність. Важливу роль у цьому процесі відіграють також програми державної підтримки, зокрема компенсації за придбання сільськогосподарської техніки, які сприяють модернізації виробництва і підвищенню продуктивності. Для ефективної підтримки фермерів рекомендується продовжити і розширити ці програми. Окрім того, успішна діяльність фермерських господарств безпосередньо залежить від здатності швидко адаптуватися до змін у податковому законодавстві та ефективно використовувати пільги, які пропонують нові умови.

Тому важливо постійно моніторити ці зміни і своєчасно коригувати фінансові стратегії.

2. Варто зауважити про підвищення рівня інформованості фермерів про можливості спрощеної системи оподаткування та державні програми підтримки, зокрема компенсації за техніку. Це дозволить їм краще використовувати доступні ресурси та пільги. Для фермерських господарств, що мають високі витрати, варто розглянути загальну систему оподаткування, оскільки вона дозволяє враховувати великі обсяги витрат при розрахунку чистого прибутку. Це може бути вигіднішим у випадку значних витрат на виробництво. Окрім того, доцільно продовжити державну підтримку фермерів у вигляді субсидій, пільг і компенсацій, щоб стимулювати подальше зростання агросектора. Ці заходи сприятимуть розвитку та стабільності фермерських господарств.

3. Таким чином, вибір між загальною і спрощеною системою оподаткування є важливим для фермерських господарств, залежно від специфіки їх діяльності і фінансових показників. Спрощена система, особливо 4 група, є вигідним варіантом для агровиробників, оскільки вона враховує площу сільськогосподарських угідь і пропонує спрощений підрахунок податків. Однак, для фермерських господарств, які мають високі витрати, загальна система може бути вигіднішою. Підтримка у вигляді компенсації за сільськогосподарську техніку також грає важливу роль у стимулюванні розвитку агросектору. Надалі важливо продовжувати моніторинг змін у податковому законодавстві та адаптуватися до нових умов для максимізації ефективності діяльності фермерських господарств.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Розглядаючи основні напрямки та етапи розвитку оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні, особливу увагу варто приділити аналізу ключових орієнтирів, які визначають ефективність податкової

системи для аграрного сектора. Важливим аспектом є вивчення механізмів, що стимулюють розвиток сільського господарства, а також ролі державного регулювання в забезпеченні стабільності цього сектору економіки. Рис. 3.1. ілюструє базові орієнтири розвитку оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників на період воєнного часу та повоєнного відновлення України.

На нашу думку, для досягнення ефективності аграрної податкової системи важливо забезпечити рівність умов для всіх учасників ринку, незалежно від їхнього розміру та обсягів виробництва. Це включає запровадження прогресивної податкової ставки для великих агрохолдингів, яка дозволить малим та середнім товаровиробникам зберігати конкурентоспроможність. Крім того, слід застосовувати податкові канікули та пільги для нових підприємств, що дозволить їм успішно розпочати діяльність без надмірного фінансового навантаження [9].

Розвиток сільських територій потребує створення сприятливих умов для підприємств, які інвестують у сталий розвиток, зокрема в екологічно чисті агротехнології. Система оподаткування повинна стимулювати використання відновлювальних ресурсів, а також підтримувати проекти, що забезпечують довгостроковий економічний і соціальний розвиток сільських громад. Крім того, важливо розвивати інфраструктуру, що покращить доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринків збуту та фінансових ресурсів.

Рис. 3.1. Базові орієнтири розвитку оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні

Джерело: власні дослідження.

Одним із ключових аспектів є зміцнення місцевих фінансів через забезпечення стабільних надходжень від аграрного сектору. Важливо удосконалити механізми розподілу податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами, щоб місцеві органи влади мали достатньо ресурсів для фінансування соціальних програм та розвитку інфраструктури на селі. Для цього варто розглянути можливість введення спеціальних податків або зборів, які б направлялись безпосередньо на розвиток сільських територій.

Важливою умовою сталого розвитку сільського господарства є залучення інвестицій. Для цього необхідно створити ефективну податкову систему, яка б

забезпечувала інвесторам податкові пільги та знижки на фінансування інноваційних агропроектів. Запровадження таких механізмів стимулюватиме розвиток технологій, які підвищують продуктивність та зменшують вплив на довкілля.

Одним із шляхів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є підтримка кооперативів, які дозволяють малим та середнім товаровиробникам об'єднувати ресурси для зниження витрат та покращення доступу до ринків збуту. Система оподаткування повинна включати спеціальні податкові режими для таких об'єднань, що дозволить їм працювати більш ефективно та збільшити свою конкурентоспроможність.

Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору важливо здійснити оптимізацію податкового навантаження, що дозволить знизити фінансове тягар для сільськогосподарських підприємств. Це можна досягти через введення спеціальних пільг для малих та середніх агровиробників, а також шляхом зниження податкових ставок на основні види аграрної діяльності. Крім того, необхідно створити більш гнучку податкову політику, яка дозволить враховувати специфіку сезонності сільськогосподарського виробництва та адаптувати податкові вимоги до змін у ринковій ситуації [10].

Одним із важливих аспектів для розвитку податкової системи є підвищення податкової культури серед сільськогосподарських товаровиробників. Це включає як освіту та інформаційно-просвітницьку роботу серед фермерів, так і полегшення процедур податкової звітності. Система повинна сприяти розвитку співпраці між підприємцями та податковими органами для мінімізації помилок та уникнення зловживань. Створення доступних електронних платформ для подачі податкової звітності також значно підвищить рівень податкової культури та довіри до системи.

Податкові механізми повинні бути спрямовані на стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції через запровадження податкових пільг для фермерів, які впроваджують інноваційні та екологічно чисті методи виробництва. Важливим є підтримка спеціалізованих виробництв, таких як

органічне землеробство чи відновлювальні аграрні технології. Крім того, на рівні податкової політики можна запровадити податкові канікули для нових сільськогосподарських підприємств, що дозволить їм швидше вийти на ринок.

Враховуючи європейські інтеграційні процеси, важливо адаптувати податкове законодавство України до вимог Європейського Союзу. Це забезпечить не лише узгодженість з європейськими стандартами, а й відкриє можливості для отримання фінансової допомоги від ЄС для розвитку аграрного сектору. Зокрема, варто впроваджувати єдині підходи до обліку податкових зобов'язань, запровадження стандартів для екологічного оподаткування та підтримки сільських територій. Окрім цього, гармонізація податкового законодавства з європейськими нормами сприятиме зростанню інвестиційної привабливості українського агросектору.

Одним із ключових очікуваних результатів ефективної податкової політики є залучення інвестицій в аграрний сектор, зокрема в інноваційні та екологічно чисті технології. Запровадження податкових пільг для компаній, які інвестують у новітні аграрні технології, таких як автоматизація виробничих процесів, покращення систем зрошення або використання біотехнологій, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Крім того, податкові канікули для стартапів у аграрній сфері дозволять молодим підприємствам швидше адаптуватися та почати роботу на ринку.

Очікується, що оптимізація податкового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників дозволить досягти більш ефективного розподілу податкового тягаря. Це включає справедливий розподіл податків між великими агрохолдингами і малими та середніми виробниками, що дозволить останнім залишатись конкурентоспроможними на ринку. Важливим є забезпечення рівних умов для всіх учасників аграрного ринку, що дозволить стимулювати розвиток різних сегментів аграрного сектору, включаючи органічне виробництво та малий бізнес.

Впровадження сучасних технологій для автоматизації податкового адміністрування стане важливим кроком до підвищення прозорості та зручності

для сільськогосподарських товаровиробників. Використання електронних платформ для подачі податкової звітності, автоматизовані системи для моніторингу податкових зобов'язань і спрощення процедур взаємодії з податковими органами дозволять зменшити адміністративне навантаження на фермерів. Це сприятиме зниженню витрат часу та коштів на ведення податкового обліку, а також підвищить довіру до системи оподаткування.

Одним із головних результатів удосконалення податкової системи є підвищення рівня зайнятості в сільських регіонах. Стимулювання розвитку агробізнесу та залучення інвестицій допоможуть створити нові робочі місця для місцевих жителів. Крім того, зростання економічної активності в аграрному секторі безпосередньо впливає на підвищення добробуту населення сільських територій, оскільки забезпечує більш високий рівень заробітної плати та покращення умов життя. Поліпшення соціальних стандартів, зокрема в галузях освіти та охорони здоров'я, стане результатом належного фінансування через податкові надходження.

Прогнозування впливу податкових змін на сільськогосподарське виробництво є ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, що дозволяє підприємствам ефективно планувати свою діяльність та адаптуватися до змін у податковому середовищі [14].

Реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників є важливим завданням, яке може сприяти підвищенню ефективності аграрного сектору, забезпеченню стабільного розвитку сільського господарства та підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств. Нижче наведено ключові рекомендації щодо реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників: Для підтримки розвитку малого та середнього аграрного бізнесу доцільно розробити та впровадити спеціальний податковий режим, який передбачатиме знижені ставки або податкові пільги для таких підприємств. Це дозволить знизити податкове навантаження на малих і середніх агровиробників, сприятиме їхньому розвитку та забезпеченню зайнятості в сільській місцевості.

Податкова система повинна стимулювати аграрних товаровиробників до впровадження інновацій, нових технологій, а також до екологічно чистого виробництва. Це можна досягти шляхом введення податкових кредитів або звільнення від оподаткування частини прибутку, що інвестується в модернізацію виробництва, розвиток екологічно чистих технологій, використання відновлюваних джерел енергії тощо.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі важливо забезпечити стабільність податкової політики. Часті зміни у податковому законодавстві створюють невизначеність та підвищують ризики для аграрних підприємств.

Реформування податкової системи має бути послідовним і передбачуваним, з чітким плануванням і поступовим введенням змін. Податкове адміністрування має бути спрощеним і ефективним, щоб мінімізувати адміністративний тягар для аграрних товаровиробників. Це може включати спрощення податкової звітності, автоматизацію податкових процесів, зниження частоти податкових перевірок і впровадження електронних сервісів для спрощення комунікації з податковими органами.

Податок на землю та майно має бути справедливим та стимулювати ефективно використання земельних ресурсів. Доцільно розглянути можливість диференціації податкових ставок залежно від виду сільськогосподарського використання землі, її продуктивності та екологічної цінності. Це може сприяти оптимальному використанню земель та запобіганню їхньому деградації.

Сільськогосподарські кооперативи можуть відігравати важливу роль у підвищенні ефективності аграрного виробництва та забезпеченні конкурентоспроможності малих виробників. Введення податкових пільг для кооперативів може стимулювати їхнє створення і розвиток, що, в свою чергу, допоможе оптимізувати виробництво та збільшити доходи аграріїв. Оподаткування праці має бути адаптоване до специфіки сільськогосподарського виробництва, зокрема з урахуванням сезонності та трудомісткості окремих видів діяльності.

Доцільно розглянути можливість введення зниженої ставки на соціальні внески або інших пільг для аграрних підприємств, які активно залучають працівників на сезонні роботи.

Необхідно посилити податковий контроль у сфері сільського господарства, водночас створивши стимули для добровільного виконання податкових зобов'язань. Це може включати впровадження сучасних цифрових інструментів для моніторингу податкових надходжень, а також посилення відповідальності за порушення податкового законодавства.

Реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників повинно бути спрямоване на створення умов для сталого розвитку аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності, стимулювання інвестицій та інновацій. Важливо, щоб податкова політика враховувала специфіку аграрного виробництва та сприяла створенню рівних умов для розвитку як великих аграрних підприємств, так і малих фермерів.

Висновки до розділу 3

1. Реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників є важливим завданням, яке може сприяти підвищенню ефективності аграрного сектору, забезпеченню стабільного розвитку сільського господарства та підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств.

2. Введення податкових пільг для кооперативів може стимулювати їхнє створення і розвиток, що, в свою чергу, допоможе оптимізувати виробництво та збільшити доходи аграріїв. Оподаткування праці має бути адаптоване до специфіки сільськогосподарського виробництва, зокрема з урахуванням сезонності та трудомісткості окремих видів діяльності.

3. Реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників повинно бути спрямоване на створення умов для сталого розвитку аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності, стимулювання інвестицій та інновацій. Важливо, щоб податкова політика враховувала специфіку аграрного виробництва та сприяла створенню рівних умов для розвитку як великих аграрних підприємств, так і малих фермерів.

ВИСНОВКИ

Для забезпечення ефективного функціонування аграрного сектору необхідне постійне вдосконалення податкової системи з урахуванням специфічних умов цієї галузі. Здійснений аналіз виявив низку ключових аспектів, які слід враховувати при реформуванні системи оподаткування для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

1. Оцінено основні характеристики оподаткування в аграрному секторі. Оподаткування сільського господарства базується на специфічних принципах, зокрема спеціалізації та диференціації, що враховують сезонні особливості та ризики аграрного виробництва через застосування спеціальних податкових режимів та пільгових ставок.

2. Аргументовано важливість специфіки оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. В Україні система оподаткування аграрного сектору є важливою складовою економічної політики, оскільки сільське господарство має вирішальне значення для продовольчої безпеки та економічного зростання країни.

3. Оцінено законодавче регулювання оподаткування аграрної сфери. Законодавчі ініціативи спрямовані на підтримку агровиробників та зменшення податкового навантаження. Основні нормативно-правові акти, які визначають правила оподаткування, включають Податковий кодекс України та ряд спеціалізованих законів, зокрема про аграрний сектор і земельне використання.

4. Визначено ключові напрямки розвитку податкової політики в аграрній сфері. Податкова система повинна бути адаптована до специфічних умов сільського господарства, таких як сезонність і погодні умови, що потребує введення спеціальних режимів, наприклад, спрощеної системи оподаткування, що зменшує фінансовий тиск на агровиробників.

5. Проаналізовано вплив податкових реформ на аграрний сектор. Дослідження показують, що стабільність і передбачуваність податкової політики є основними факторами для формування сприятливого інвестиційного клімату в

аграрній галузі. Зміни в податковому законодавстві, що створюють невизначеність, можуть негативно позначатися на здатності підприємств планувати свою діяльність та інвестувати в розвиток.

6. Запропоновано зміни до податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників. Спеціальні режими оподаткування, такі як єдиний податок для агровиробників, дозволяють оптимізувати податковий тиск і забезпечують стабільність фінансування. Систематичне удосконалення нормативно-правової бази має на меті підвищення прозорості та адаптації до сучасних економічних умов.

7. За результатами дослідження встановлено, що ТОВ «НІКДАРІЯ» впродовж останніх трьох років демонструвала зростання в ряді податкових зобов'язань. Зокрема, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) у 2023 р. склав 1 201 996,35 грн, що становить 43,2% від загальної суми сплачених податків. У порівнянні з 2021 р., сума ПДФО зросла майже на 670 тис. грн, що свідчить про збільшення доходів підприємства та відповідне зростання податкових зобов'язань. Військовий збір у 2023 р. становив 100 195,4 грн, що також на 25 тис. грн більше, ніж у 2021 р.

8. Встановлено що серед сплачених податків ТОВ «НІКДАРІЯ» вагоме місце займає єдиний соціальний внесок (ЄСВ), частка якого в загальній сумі сплачених податків становила 53,3%. У 2023 р. сума ЄСВ досягла 1 481 603 грн, що на 364 тисячі грн більше, ніж у попередньому році. Єдиний податок, незважаючи на незначний його відсоток у загальній структурі (0,1%), у 2023 р. склав 3 968 грн.

9. Реформування податкової системи для сільськогосподарських товаровиробників є важливим кроком до підвищення ефективності аграрного сектору, забезпечення його стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Введення податкових пільг для кооперативів може стати потужним стимулом для їх створення та розвитку, що сприятиме оптимізації виробництва та збільшенню доходів аграріїв. Податкове регулювання праці має бути адаптоване до особливостей

сільськогосподарського виробництва, зокрема з урахуванням сезонності та специфіки трудомістких процесів. Загалом, реформа податкової системи повинна створити умови для сталого розвитку аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності, а також сприяти залученню інвестицій і впровадженню інновацій. Важливо, щоб податкова політика підтримувала розвиток як великих аграрних підприємств, так і малих фермерських господарств, забезпечуючи рівні умови для всіх учасників галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhetiv-za-2023-rik> (дата звернення: 2.12.2024)
2. Блажко Н. Актуальні проблеми оподаткування фермерських господарств в Україні. *Матеріали VIII науково-практичної студентської конференції «Фінансове забезпечення економіки»* (30 травня 2024 р.). Житомир. С. 133-136.
3. Блажко Н. «Сучасний стан та тенденції змін в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників України». *Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* (24 жовтня 2024 р.). Житомир. 2024. С. 22-25.
4. Блажко Н. Сучасні підходи до оподаткування фермерських господарств в Україні. *Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* (24 жовтня 2024 р.). Житомир. 2024. 7 с.
5. Бойко Р. О. Аналіз податкових систем для сільського господарства. Видавництво «Одеська академія». 2022. С. 138-142
6. Бойко Л. О. Виклики та проблеми фермерських господарств у період невизначеності. *Проблеми сучасних трансформацій*. № 11. 2024. 6 С.
7. Бойко Л. Нішеві культури для пожвавлення агробізнесу в період невизначеності. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 17. с. 44-49.
8. Вербицький Г. Б. Податкова політика та агроінвестиції. Видавництво «Агросвіт». 2023. С. 115-119
9. Гончаренко О. О. Податкові пільги для сільськогосподарських товаровиробників. Видавництво «Харківський університет». 2021. С. 83-96
10. Гаврилова Т. П. Податкова політика для малих та середніх аграрних підприємств. Видавництво «Економічні інновації». 2019. С. 103-107
11. Державна фіскальна служба України: офіційний вебсайт. URL : <http://sfs.gov.ua>

12. Давидов Г. М., Шалімова Н. С., Лисенко А. М., Магонєць О. А. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси : монографія. Кропивницький : ФОП Александрова М. В., 2017. 208 с.
13. Дорошенко Н. І. Агровиробники та податкова політика. Видавничий дім «Аграрна наука». 2020. С. 59-71
14. Дяченко В. В. Податкові інструменти для підтримки аграрного бізнесу. Видавництво «Агроаналіз». 2022. С. 94-99
15. Дідковська Л. Сталий розвиток аграрного сектора: виклики війни та клімату. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2023. № 2(6). С. 1–11.
16. Єремян О. М., Головченко О. І., Опарін Д. І. Перспективи оптимізації оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції: збірник тез доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. Херсон. 2019. С. 14-16.
17. Єрменко М. В. Роль податкових стимулів у розвитку сільського господарства. Видавництво «Економічна думка». 2021. С. 167-172
18. Жукова Л. О. Податкові інновації в аграрному секторі. Видавництво «Наукова думка». 2021. С. 194-201
19. Зінченко Н. В. Оцінка податкового навантаження на аграрний сектор. Видавництво «Аграрний світ». 2020 С. 178-186
20. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення : Центр дослідження продовольства та землекористування URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf
21. Земельний ринок України. Аналітичний огляд за IV квартал 2023 р. URL : <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/01/Land-Market-in-Ukraine-Q423.pdf>
22. Іванова С. О. (Ред.) Законодавство України про оподаткування. Юридична думка. 2021 С. 166-171

23. Костенко М. В. Фінансово-економічний моніторинг аграрних підприємств. Видавництво «Полтавський університет економіки і торгівлі». 2021 С. 145-156
24. Коваль І. В. Сільське господарство та податкова політика в Україні. Видавництво ». 2020 С. 138-145
25. Коваленко Р. Б. Зміни в податковій політиці та їх вплив на аграрний сектор. Видавництво «Книга». 2020 С. 99-108
26. Ковальчук В. М. Оподаткування сільськогосподарських товарів та послуг. Видавництво «Податкова політика». 2022. С. 189-198
27. Лук'яненко С. А. Податкові системи для аграрного сектору: Міжнародний досвід. Видавництво «Міжнародний центр». 2020. С. 201-207
28. Лаврова О. О. Економіка сільського господарства: Моніторинг та аналіз. Видавництво «Агроінформ». 2022. С. 138-143
29. Литвиненко І. А. Перспективи реформування податкової системи для аграріїв. Видавництво «Регіональні стратегії». 2021. С. 159-168
30. Левченко Р. В. Зміни в законодавстві щодо оподаткування сільськогосподарських підприємств. Видавництво «Одеський університет». 2022. С. 197-202.
31. Міщенко О. П. Аналіз ефективності податкових режимів в аграрному секторі. Видавництво «Фінансові стратегії». 2019. С. 119-128
32. Мартиненко Г. Д. Рекомендації щодо реформування податкової системи для аграрних підприємств. Видавництво «Наукова думка». 2022 С. 155-167
33. Маркус О. Організація обліку та оподаткування фермерських господарств. №10 (86). 2020. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-46> (дата звернення: 2.12.2024)
34. Мельник В. П. Податкова система України: Теорія та практика. Фактор. 2021 С. 105-109
35. Орлова Н., Сіденко Ю. Виклики сталого розвитку аграрного сектору України: стратегічні пріоритети уряду. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. №8. С. 91–97.

36. Попов В. В. Податкова політика та аграрний сектор: Питання та рішення. Видавництво «Одеський університет». 2019 С. 119-128
37. Романенко В. П. Фінансово-економічний аналіз аграрних підприємств. Видавництво «Аграрна наука». 2021 С. 68- 79
38. Савченко М. Г. Фінансове управління аграрними підприємствами. Видавництво «Агроекономіка». 2023. С. 112-118.
39. Сарапіна О. А., Єремян О. М. Оподаткування вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників: особливості, проблеми і перспективи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 2 (37). С. 116-122.
40. Степанова О. П. Аналіз та оцінка податкових режимів для сільськогосподарських товаровиробників. Видавництво «Економіка». 2023 С. 129-135.
41. Сидоренко В. А. Основи оподаткування аграрного сектору. Видавничий дім «Агроексперт». 2018. С. 149-156.
42. Статистичний збірник "Сільське господарство України". 2024 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення 03.06.2024)
43. Тихонов С. В. Міжнародний досвід податкового регулювання аграрного сектору. Видавничий дім «Міжнародний фінансовий центр». 2022 С. 122-128
44. Федоров Ю. М. Фінансування сільського господарства та податки. Видавництво «Агрополітика». 2021 С. 160-168
45. Фінанси : підруч. / В. П. Горин, В. Г. Дем'янишин, О. П. Кириленко [та ін.] ; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 632 с.
46. Хмельницький Н. А. Державна підтримка аграрного сектору: Податкові аспекти. Видавництво «Державний вісник». 2019. С. 173-181
47. Халізов Д. В. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. № 1(79). С. 286–290.
48. Шевченко О. А. Державна підтримка аграрного сектору: Практичний аспект. Видавництво «Сільське господарство». 2020 С. 167-175

49. Юрчишена Л. В., Паращук О. В. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України. *БІЗНЕС-ІНФОРМ* № 7. 2020. С. 270-277.